

ZAMONAVIY METODLARNING NAZARIY VA AMALIY JIHATLARI

Turakulova Feruza Aminovna
Qo`qon davlat universiteti v.b. dotsenti

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy ta’lim metodlarining nazariy asoslari va amaliy qo‘llanilishi tahlil qilinadi. Ta’lim jarayonida innovatsion yondashuvlar, interfaol metodlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish hamda o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishga qaratilgan metodlarning ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, zamonaviy metodlarning afzalliklari, ularni amaliyotga joriy etishdagi muammolar va istiqbollari ko‘rib chiqiladi.

Kalit soʻzlar: zamonaviy ta’lim, metod, nazariy asos, ta’lim jarayoni, innovatsion yondashuv, interfaol texnologiya, mustaqil fikrlash

Аннотация: В данной статье анализируются теоретические основы и практическое применение современных методов обучения. Освещается значение инновационных подходов, интерактивных методов, использования информационно-коммуникационных технологий, а также методов, направленных на развитие самостоятельного мышления обучающихся. Кроме того, рассматриваются преимущества современных методов обучения, проблемы их внедрения в образовательную практику и перспективы дальнейшего развития.

Ключевые слова: современное образование, метод, теоретические основы, образовательный процесс, инновационный подход, интерактивные технологии, независимое мышление

Abstract: This article analyzes the theoretical foundations and practical implementation of modern educational methods. It highlights the importance of innovative approaches, interactive teaching methods, the use of information and

communication technologies, and methods aimed at developing students' independent thinking skills. The article also examines the advantages of modern educational methods, the challenges associated with their implementation in educational practice, and their future prospects.

Key words: *modern education, method, theoretical foundations, educational process, innovative approach, interactive technologies, independent thinking*

Zamonaviy metodlarning nazariy va amaliy jihatlari bugungi kunda pedagogika fanining eng dolzarb yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Jahon miqyosida kechayotgan globallashuv jarayonlari, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi, sun’iy intellekt tizimlarining kundalik hayotga kirib kelishi va mehnat bozori talablarining o‘zgarishi ta’lim tizimidan mutlaqo yangi yondashuvlarni talab qilmoqda. Endilikda ta’limning asosiy vazifasi faqat bilim berish bilan cheklanib qolmay, balki shaxsning mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish, axborotlarni tahlil qilish, jamoa bilan ishlash va o‘z faoliyatini samarali tashkil etish kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilmoqda. Shu sababli zamonaviy metodlar ta’lim jarayonining markaziy elementiga aylanib bormoqda.

Zamonaviy metodlar o‘z mohiyatiga ko‘ra o‘quvchini ta’lim jarayonining faol subyekti sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. An’anaviy yondashuvlarda o‘qituvchi asosiy axborot manbai sifatida maydonga chiqsa, zamonaviy metodlarda o‘quvchi bilimlarni mustaqil ravishda izlaydi, tahlil qiladi va ulardan foydalanishni o‘rganadi. Bunday yondashuv o‘quvchilarning mas’uliyat hissini kuchaytiradi, ularda o‘z-o‘zini rivojlantirishga ehtiyoj uyg‘otadi va ta’lim natijalarining barqarorligini ta’minlaydi. Pedagogik nazariyalar shuni ko‘rsatadiki, inson o‘zi faol ishtirok etgan jarayonda olingan bilimlarni uzoq muddat eslab qoladi va amaliyotda samarali qo‘llaydi. Shu sababli zamonaviy metodlarning asosiy vazifasi o‘quvchini bilim olish jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirishdan iboratdir.

Interfaol metodlar zamonaviy pedagogik yondashuvlarning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Interfaollik o‘quvchilar va o‘qituvchilar o‘rtasidagi samarali muloqotni ta’minlaydi. Ta’lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanish o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshiradi, ularni mustaqil fikrlashga undaydi va jamoa bilan ishlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi. O‘quvchilar fikr almashish, bahs-munozaralarda qatnashish va turli vaziyatlarni tahlil qilish orqali bilimlarni chuqurroq o‘zlashtiradi. Natijada dars jarayoni bir tomonlama ma’ruza shaklidan chiqib, hamkorlikka asoslangan faol ta’lim muhitiga aylanadi.

Zamonaviy metodlarning yana bir muhim jihati shundaki, ular ijodiy fikrlashni rivojlantirishga xizmat qiladi. Hozirgi davrda innovatsion g‘oyalarni yaratish va yangi yechimlarni ishlab chiqish iqtisodiy taraqqiyotning asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Shu sababli ta’lim jarayonida o‘quvchilarning kreativ fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish alohida ahamiyat kasb etmoqda. Zamonaviy metodlar o‘quvchilarga turli muammolarni bir nechta nuqtai nazardan ko‘rib chiqish, noodatiy yechimlarni taklif qilish va o‘z fikrlarini asoslash imkonini beradi. Bu esa ularda innovatsion tafakkurning shakllanishiga xizmat qiladi.

2026-yilda ta’lim tizimida kuzatilayotgan asosiy tendensiyalardan biri sun’iy intellekt texnologiyalarining keng joriy etilishidir. Xalqaro tadqiqotlar generativ sun’iy intellekt vositalari o‘quvchilarga individual yordam ko‘rsatish, o‘quv materiallarini moslashtirish va shaxsiylashtirilgan ta’limni tashkil etishda muhim rol o‘ynayotganini qayd etmoqda. Shu bilan birga, mutaxassislar sun’iy intellektdan foydalanishda pedagogik maqsadlar ustuvor bo‘lishi lozimligini ta’kidlamokda. Sun’iy intellekt o‘quv jarayonini qo‘llab-quvvatlovchi vosita bo‘lishi kerak, biroq o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini cheklab qo‘ymasligi zarur. OECD tomonidan 2026-yilda e’lon qilingan tahlillarda sun’iy intellekt texnologiyalarining ta’lim sohasiga ta’siri keng qamrovli tarzda o‘rganilgan. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, sun’iy intellekt vositalari o‘quvchilarning bilim olish samaradorligini oshirish, o‘quv jarayonini individuallashtirish hamda ta’lim sifatini yaxshilash imkoniyatiga ega

ekanligi ta'kidlangan. Ayniqsa, generativ sun'iy intellekt asosidagi platformalar o'quvchilarga murakkab mavzularni tushunishda qo'shimcha yordam berish, o'quv materiallarini shaxsiy ehtiyojlarga moslashtirish va mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim vosita sifatida namoyon bo'lmoqda. Bunday texnologiyalar yordamida o'quvchilar o'z bilim darajasiga mos topshiriqlarni bajarish, individual tavsiyalar olish hamda ta'lim jarayonida yuzaga keladigan qiyinchiliklarni tezkor bartaraf etish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Shu bilan birga, OECD ekspertlari sun'iy intellektdan foydalanishning ayrim xavf va cheklovlariga ham alohida e'tibor qaratgan. Xususan, o'quvchilar sun'iy intellekt tizimlariga haddan tashqari tayanib qolgan taqdirda mustaqil fikrlash, tahlil qilish va muammolarni yechish kabi muhim ko'nikmalarning rivojlanishi sekinlashishi mumkinligi qayd etilgan. Agar o'quvchi har qanday savolga tayyor javobni sun'iy intellekt orqali olsa, u bilimlarni izlash, manbalarni solishtirish va mantiqiy xulosalar chiqarish jarayonlarida kamroq ishtirok etadi. Bu esa haqiqiy o'rganish jarayonining mazmuniga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ta'limning asosiy maqsadi faqat ma'lumot olish emas, balki olingan ma'lumotlarni tahlil qilish, ulardan foydalanish va yangi bilimlar yaratish qobiliyatini shakllantirishdan iboratdir.

Tadqiqotlarda qayd etilishicha, sun'iy intellektdan samarali foydalanish uchun pedagogik nazorat va metodik yondashuv muhim ahamiyat kasb etadi. O'qituvchi sun'iy intellektni o'quvchining o'rnini bosuvchi vosita sifatida emas, balki ta'lim jarayonini qo'llab-quvvatlovchi yordamchi texnologiya sifatida qo'llashi lozim. Bunda o'quvchilarga berilayotgan topshiriqlar shunday tashkil etilishi kerakki, ular sun'iy intellektdan foydalanish bilan birga mustaqil fikr yuritishga, tahlil qilishga va ijodiy yechimlar topishga ham majbur bo'lsin. Aynan shunday yondashuv sun'iy intellektning ijobiy imkoniyatlaridan to'liq foydalanish hamda uning salbiy oqibatlarini minimallashtirish imkonini beradi.

2026-yilda dunyoning ko‘plab rivojlangan mamlakatlarida sun’iy intellekt asosidagi ta’lim platformalari keng qo‘llanilayotgan bo‘lsa-da, mutaxassislar inson omilining ustuvorligini saqlab qolish zarurligini ta’kidlamoqda. O‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi jonli muloqot, tarbiyaviy ta’sir, emotsional qo‘llab-quvvatlash va ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirish kabi jihatlar sun’iy intellekt tomonidan to‘liq almashtirilishi mumkin emas. Shu sababli zamonaviy ta’lim tizimida sun’iy intellekt va pedagogik mahoratning uyg‘unlashuvi eng samarali model sifatida qaralmoqda. Kelajakda sun’iy intellekt texnologiyalarining yanada rivojlanishi ta’lim sifatini oshirish uchun yangi imkoniyatlar yaratishi kutilayotgan bo‘lsa-da, ularni ilmiy asoslangan metodlar va pedagogik tamoyillar asosida qo‘llash muhim vazifa bo‘lib qolaveradi.

Raqamli texnologiyalar zamonaviy metodlarning amaliy qo‘llanilishida muhim vosita hisoblanadi. Elektron platformalar, virtual laboratoriyalar, multimedia resurslari va onlayn kurslar o‘quvchilarga ta’lim olishning yangi imkoniyatlarini yaratmoqda. Bugungi kunda bilim olish maktab yoki oliy ta’lim muassasasi bilan cheklanib qolmay, insonning butun hayoti davomida davom etadigan uzluksiz jarayonga aylanmoqda. Raqamli texnologiyalar yordamida o‘quvchilar istalgan vaqtda kerakli ma’lumotlarni topishi, mustaqil ravishda o‘rganishi va o‘z bilimlarini muntazam ravishda yangilab borishi mumkin. Bu esa zamonaviy jamiyatda zarur bo‘lgan hayot davomida ta’lim olish madaniyatining shakllanishiga xizmat qiladi.

Zamonaviy metodlar o‘qituvchining rolini ham tubdan o‘zgartirmoqda. Endilikda o‘qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki maslahatchi, yo‘naltiruvchi va ta’lim jarayonini tashkil etuvchi mutaxassis sifatida faoliyat yuritmoqda. U o‘quvchilarga tayyor ma’lumotlarni berishdan ko‘ra, ularga mustaqil izlanish yo‘llarini ko‘rsatadi va bilimlarni egallash jarayonida yordam beradi. Bunday yondashuv o‘quvchilarning mustaqilligini oshiradi va ularni faol o‘rganishga undaydi.

2026-yilda xalqaro ekspertlar o‘qituvchilarning kasbiy rivojlanishi va innovatsion metodlarni o‘zlashtirishi ta’lim sifatini oshirishning muhim sharti ekanligini ta’kidlamogda.

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy metodlar ta’lim tizimining bugungi va kelajakdagi taraqqiyotini belgilovchi muhim omillardan biridir. Ular ta’limning samaradorligini oshirish, raqobatbardosh kadrlarni tayyorlash, innovatsion fikrlashni rivojlantirish va uzluksiz ta’lim madaniyatini shakllantirishga xizmat qiladi.

Kelgusida texnologik taraqqiyot va ilm-fan yutuqlari asosida ushbu metodlar yanada takomillashib boradi hamda ta’lim tizimining barqaror rivojlanishida asosiy omillardan biri sifatida o‘z ahamiyatini saqlab qoladi.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. Innovasion ta’lim texnologiyalari / Muslimov N.A., Usmonboyeva M.H., Sayfurov D.M., To‘rayev A.B. – T.: “Sano standart” nashriyoti, 2015. – 81-b.
2. Ishmuhamedov R.J. Innovasion texnologiyalar yordamida ta’lim samaradorligini oshirish yo‘llari /O‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi muassasalari o‘qituvchilarining malakasini oshirish va qayta tayyorlash fakulteti tinglovchilari, akademik lisey va kasb-hunar kollejlari o‘qituvchilari uchun uslubiy tavsiyalar. – T.: TDPU, 2004.
3. Yo‘ldoshev J.G‘., Usmonov S. Ilg‘or pedagogik texnologiyalar. – T.: O‘qituvchi, 2004.
4. Pedagogika: 1000 ta savolga 1000 ta javob / Met. qo‘ll. U.I.Inoyatov, N.A.Muslimov, M.Usmonboyeva, D.Inog‘omova. – T.: Nizomiy nomidagi TDPU, 2012. – 193 b.
5. Ochilov M. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Qarshi.: Nasaf, 2000.
6. Ro‘ziyeva D., Usmonboyeva M., Holiqova Z. Interfaol metodlar: mohiyati va qo‘llanilishi / Met.qo‘ll. – T.: Nizomiy nomli DTPU, 2013. – 115 b.

7. Musurmonov R. Ta’lim faoliyati sharoitida o’qituvchi va o’quvchilar o’rtasidagi nizolarning oldini olish – ta’lim samaralidorligi omili. Academic research in educational sciences volume 2 | issue 4 | 2021 ISSN: 2181-1385 Scientific Journal Impact Factor (SJIF) 2021: 5.723